

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej „Focus on Autism in Inclusive Education” Kraków, dostęp zdalny 8–28 czerwca 2020 roku

Kolejna, już dziewiąta międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona problematyce autyzmu, organizowana przez Uniwersytet Pedagogiczny, przypadła na czas pandemii, dlatego po raz pierwszy odbywała się zdalnie, co z jednej strony wymagało od organizatorów dostosowania się do nowych okoliczności i restrykcji, a z drugiej umożliwiło licznym uczestnikom udział w sposób organizacyjnie dostosowany do ich logistycznych możliwości.

Patronat honorowy nad konferencją objęli: Wojewoda Małopolski Piotr Ćwik, Prezydent Miasta Krakowa Jacek Majchrowski oraz JM Rektor Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN prof. dr hab. Kazimierz Karolczak, który serdecznie powitał gości i uczestników, życząc wszystkim satysfakcji z udziału w wydarzeniu tak szczególnym, zarówno ze względu na formę, jak i wartość merytoryczną oraz zakres znaczeniowy tematów podejmowanych w konferencyjnych wystąpieniach.

Program konferencji był bardzo różnorodny, lecz skoncentrowany wokół zagadnień edukacji i inkluzji uczniów ze spektrum zaburzeń autystycznych (ASD), które to kwestie wymagają szczegółowych analiz oraz regulacji prawnych adekwatnych do specjalnych potrzeb uczniów. Zasadniczy tytułowy fenomen inkluzji edukacyjnej ucznia z ASD był analizowany w ramach konferencji w kontekście przygotowania nauczycieli, potrzeb ucznia, współpracy rodziny i szkoły oraz zagadnień systemowo-organizacyjnych.

Przygotowanie nauczycieli szkoły inkluzyjnej stanowi istotny problem współczesnej

pedagogii oraz polityki społecznej i edukacyjnej, szczególnie ważny ze względu na zmiany legislacyjne w systemie edukacji zachodzące nie tylko w Polsce, ale także w innych krajach Europy. Powszechne przygotowanie nauczycieli do pracy z uczniem z ASD jest zadaniem szczególnie ważnym i wymagającym systemowych, organizacyjnych, finansowych, społecznych zmian, a nie tylko zapisów legislacyjnych wyrażonych w dokumentach. Dlatego też temu zagadnieniu została poświęcona pierwsza część konferencji, zatytułowana „Wokół międzynarodowego projektu ASD-EAST”. W jej ramach przedstawiono wyniki badań i materiały wypracowane podczas realizacji międzynarodowego projektu ASD-EAST (<http://asd-east.org/>), mającego na celu opracowanie materiałów szkoleniowych dla nauczycieli szkół inkluzyjnych oraz realizację szkoleń dotyczących autyzmu, dzięki którym nauczyciele w Chorwacji, Polsce i Republice Macedonii Północnej będą mogli rozwijać podstawowe umiejętności wspierania uczniów z autyzmem w szkole ogólnodostępnej. Uzyskane w ramach dwuletniego projektu wyniki były prezentowane również podczas analogicznych konferencji odbywających się w Belgii, Chorwacji i Macedonii Północnej, z których to krajów pochodzili partnerzy projektu, koordynowanego przez University of Northampton z Wielkiej Brytanii.

Wprowadzenie teoretyczne oraz aksjologiczne uzasadnienie założeń projektu i potrzeb szkoleniowych nauczycieli przedstawił prof. David Preece (Uniwersytet w Northampton, Wielka Brytania), podkreślając powszechność

prawa do edukacji, potrzebę indywidualizacji, konieczność dostosowania warunków środowiskowych do potrzeb sensoryczno-poznawczych uczniów z ASD oraz zasadność stymulacji poziomu przygotowania nauczycieli szkół ogólnodostępnych w zakresie problematyki autyzmu, zwiększenia ich poczucia własnej skuteczności w pracy z uczniem z ASD dzięki nabyciu nowych kompetencji.

Dr Ivana Lessner Listiakova (Uniwersytet w Northampton, Wielka Brytania) zaprezentowała założenia metodologiczne leżące u podstaw przygotowanego i testowanego w trzech krajach partnerskich programu szkoleniowego dla nauczycieli. Program składający się z sześciu modułów szkoleniowych (dotyczących specyfiki funkcjonowania ucznia z ASD w zakresie: komunikacji, regulacji emocjonalnej, umiejętności społecznych, potrzeb sensorycznych, modyfikacji i dostosowania otoczenia oraz sposobów nauczania, a także zarządzania trudnymi zachowaniami) został opracowany na podstawie analiz ilościowych i jakościowych badań poświęconych wiedzy nauczycieli na temat autyzmu oraz specyfiki potrzeb szkoleniowych nauczycieli w tym zakresie. Prelegentka przedstawiła również wyniki analiz komparatystycznych oraz badań ewaluacyjnych uczestników szkoleń, czyli nauczycieli szkół ogólnodostępnych i specjalnych z trzech krajów partnerskich.

Catherine Canil (Autism-Europe, Belgia) omówiła zalecenia praktyczne wynikające z realizacji projektu, a jako przedstawicielka organizacji parasolowej zaprezentowała także wyniki z badań zalecenia dotyczące polityki społecznej i edukacyjnej, których realizacja powinna doprowadzić do poprawy jakości życia uczniów z ASD w całej Europie.

Ron Fortuna (Target Autism Training and Consultancy Ltd, UK) wskazał praktyczne rozwiązania dotyczące przystosowania miejsca pracy dla ucznia z autyzmem (specjalne miejsce pracy = stacja robocza). Dzięki właściwej organizacji miejsca pracy możliwe jest skuteczne i szybkie ustalenie struktury i rutyny dla ucznia z autyzmem w klasie. Treść wystąpienia została zwizualizowana za pomocą materiału filmowego, w którym pokazano, jak skonfigurować proste stanowisko pracy, pokazano

przykłady i pomysły dotyczące poszczególnych stacji roboczych oraz wyjaśniono, jak wdrożyć system pracy. Tworzenie podstawowego zorganizowanego obszaru roboczego dla uczniów z ASD może stanowić punkt wyjścia dla procesu adaptacji szkoły ogólnodostępnej do wspierania ucznia z ASD.

Wyniki uzyskane w grupie polskich nauczycieli, a poświęcone efektywności szkolenia w zakresie ASD zaprezentowały Joanna Kossewska, Małgorzata Płoszaj i Sylwia Niemiec (UP, Kraków). Stwierdzono, że poziom wiedzy nauczycieli o autyzmie jest zróżnicowany, lecz niesatysfakcjonujący, przy czym potrzeby szkoleniowe nauczycieli zależą od ukończonych studiów oraz miejsca pracy – nauczyciele szkół ogólnodostępnych wymagają wstępnego przygotowania z zakresu ASD, natomiast nauczyciele szkół specjalnych/integracyjnych potrzebują uzupełnienia i poszerzenia wiedzy zdobytej w trakcie studiów. Przeprowadzone szkolenie (20 godz.) okazało się efektywne i wartościowe jako wstępny etap przygotowania nauczycieli do pracy z uczniem z ASD.

Część druga konferencji, zatytułowana „Uczeń z ASD w inkluzji edukacyjnej”, była poświęcona prezentacji analiz opracowanych przez zaproszonych wybitnych ekspertów polskich i zagranicznych. Prof. dr hab. Iwona Chrzanowska (UAM) poprowadziła wykład „Uczeń z ASD w edukacji włączającej – szanse i zagrożenia”. Rozważała fundamentalną kwestię, czy edukacja włączająca jest korzystnym rozwiązaniem edukacyjnym dla uczniów z ASD. Poszukiwała odpowiedzi na podstawie własnych badań opinii nauczycieli edukacji przedszkolnej, wczesnoszkolnej i gimnazjalnej na temat przewidywanych szans edukacyjnych ucznia z ASD oraz ewentualnych niepowodzeń w postaci wykluczania i odrzucania przez rówieśników. Konkluzje płynące z szeroko zakrojonych badań raczej studzą inkluzyjny entuzjazm i powinny stanowić istotny punkt wyjścia do weryfikacji zasadności propagowanych rozwiązań legislacyjnych.

Prof. dr hab. Jacek Błeszyński (UMK) podczas wykładu „Edukacja w odbiorze osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu” przedstawił analizę i ocenę systemu edukacji z perspektywy

osób z ASD. Warto w tym miejscu podkreślić, że w przeważającej większości badań dotyczących autyzmu wnioski wyprowadzane są na podstawie informacji płynących od podmiotów zewnętrznych (rodziców, nauczycieli), z pominięciem podmiotowego charakteru doświadczenia osób z ASD, o którym one same mogą w najbardziej trafny sposób się wypowiedzieć. Przeprowadzone przez prof. Błęszyńskiego badania są zanurzone w podejściu osobocentrycznym i ujawniają, w jaki sposób osoby z ASD – jako uczestnicy szkolnego teatru – oceniają miejsce i organizację, która ma dominujący wpływ na losy młodego pokolenia. Młodzi z ASD oceniają polską szkołę negatywnie i artykułują konkretne wobec niej zarzuty (przemoc, brak empatii), ale także formułują zalecenia, dzięki którym szkoła może się stać bardziej przyjaznym dla nich miejscem.

Dr hab. Dorota Podgórska-Jachnik, prof. UŁ, prof. UKW (UŁ, Łódź; UKW, Bydgoszcz), poprowadziła wykład „Sytuacja ucznia z autyzmem w polskim systemie edukacji”. Dokonała szerokiego przeglądu zapisów prawnych stanowiących podstawę działań rewalidacyjnych prowadzonych wobec ucznia z ASD w ramach polskiego systemu edukacji. Stwierdziła, że szkoła jest ważnym miejscem i etapem w rewalidacji uczniów z ASD oraz w ich przygotowaniu do życia, a przepisy prawa oświatowego tworzą przestrzeń do pozytywnych działań wspierających, ale jakość tych działań nie jest satysfakcjonująca i należy dążyć do ich poprawy.

Dr hab. Danuta Wolska, prof. UP (UP, Kraków), w wystąpieniu zatytułowanym „Wspieranie pozytywnych zachowań uczniów z autyzmem”, dokonała analizy praktycznych sposobów wspierania pozytywnych zachowań uczniów z autyzmem, związanych z pozytywnym i negatywnym reagowaniem na konkretne sytuacje społeczne. Dr Shahar Bar Yehuda (Izraelskie Ministerstwo Edukacji, Tel Aviv, Izrael) podczas wykładu „Włączanie uczniów z ASD – praktyki kolidujące” prezentował zaś bardzo ważne i interesujące rozważania dotyczące rozbieżności teoretycznych, aksjologicznych oraz praktycznych występujących pomiędzy różnymi podejściami terapeutycznymi i edukacyjnymi stosowanymi wobec osób z ASD.

Bardzo istotne zagadnienie rozwoju seksualnego poddała szczegółowej analizie dr hab. Monika Parchomiuk, prof. UMCS (UMCS), w wystąpieniu „Wybrane zagadnienia rozwoju i funkcjonowania seksualnego osób z ASD”. Omówiła kwestie rozwoju seksualnego, tożsamości, orientacji oraz zaburzeń, których nasilenie może być różne, a przejawy przybierają formę „autystycznej seksualności”. Zależnie od poziomu rozwoju oraz stopnia nasilenia ewentualnych trudności osoby z ASD wymagają właściwych doświadczeń socjalizacyjnych w rodzinie, szkole, środowisku rówieśniczym, celowo organizowanej edukacji seksualnej, której istotnym elementem jest korygowanie trudności i problemów, ich kompensowanie oraz budowanie kompetencji niezbędnych do podejmowania różnych zadań i ról związanych ze sferą psychoseksualną (na przykład trening kompetencji społecznych) lub też specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych, dzięki którym mogą zrozumieć własne pragnienia i potrzeby czy orientację oraz radzić sobie z negatywnymi stanami, emocjami i uczuciami.

Dr hab. Marcin Wlazło, prof. USz (USz, Szczecin), wprowadził uczestników w obszar sztuki filmowej, w której autyzm stanowi główny motyw lub wątek filmowej narracji. Poprowadził wykład „O sposobach wykorzystania spektrum zaburzeń autystycznych w sztuce filmowej w kontekście inkluzji społecznej”. Kwestie zaburzeń współwystępujących poruszył z kolei prof. dr hab. n. med. Vladimir Trajkovski (Uniwersytet Św. Cyryla i Metodego w Skopje, Macedonia) podczas wykładu „Jelitowo-mózgowe powiązania w zaburzeniach ze spektrum autyzmu”. Podkreślał, że przewód pokarmowy i oś jelitowo-mózgowa odgrywają główną rolę w symptomatologii autyzmu, a zmieniona mikroflora jelit powinna być niwelowana przez właściwie skomponowaną dietę, gdyż dieta i wsparcie żywieniowe mogą modulować epigenetyczne czynniki wyzwalające zaburzenia ASD.

W trzeciej części konferencji, zatytułowanej „Inkluzja edukacyjna – między rodzicem a nauczycielem”, wygłoszono referaty integrujące treści związane z trudnościami i możliwościami edukacyjnymi uczniów z ASD oraz potrzeby w zakresie wsparcia rówieśniczego i profe-

sjonalnego. Dr Aneta Lew-Koralewicz (URz, Rzeszów) w wystąpieniu „Inkluzja edukacyjna w percepcji rodziców i uczniów z ASD” ponownie zwróciła uwagę na doświadczaną przez uczniów z ASD przemoc rówieśniczą. Dr Anida Szafrąńska (UŚ, Katowice) w prezentacji „Nauczyciel wspomagający wobec potrzeb ucznia z ASD” zwracała uwagę na konieczność ścisłej współpracy nauczyciela przedmiotowego z nauczycielem wspomagającym, dzięki której możliwe jest zaspokojenie specyficznych potrzeb ucznia z ASD. Dr Ewelina Sobocha (UP, Kraków) w referacie „Rola osób odpowiedzialnych za edukację uczniów z autyzmem w wygaszaniu ich trudnych zachowań” podkreślała znaczenie właściwego przygotowania teoretycznego oraz właściwości osobowych profesjonalistów pracujących nad trudnymi zachowaniami uczniów z ASD. Dr Anna Bombińska, dr Tamara Cierpiałowska i dr Elżbieta Lubińska-Kościółek (UP, Kraków) w trakcie wystąpienia „Terapia uczniów z zaburzeniami ze spektrum autyzmu w szkole inkluzyjnej – próba integracji podejść oraz efektywnych technik terapeutycznych” analizowały różnice teoretyczne i praktyczne implikacje podejść terapeutyczno-edukacyjnych w zależności od stopnia dyrektywności. Dr Andrzej Wolski (Poradnia dla Dzieci z Autyzmem Effatha) w wystąpieniu „Kierunki działań wspierających przygotowanie osób z ASD do dorosłości” koncentrował się na znaczeniu relacji rówieśniczych, przyjacielskich i partnerskich dla prawidłowego wejścia w dorosłość i realizowania zadań tego okresu życia.

Konferencji towarzyszyła także sesja plakatowa, podczas której swoje pierwsze osiągnięcia naukowe przedstawiali członkowie funk-

cjonującego na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie Studenckiego Koła Naukowego Wspierania Osób z Autyzmem, prezentując doniesienia: „Narracje osób z ASD” (Emilia Macała, Gabriela Początek); „Zastosowanie hipoterapii w rehabilitacji dzieci na przykładzie działalności Fundacji Całego Życia” (Bartosz Michno, Gabriela Początek, Aleksandra Żelazna); „Dogoterapia jako metoda wspomagająca w rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną” (Filip Nieradka, Martyna Kobielus).

Ostatnim punktem programu była dyskusja panelowa dotycząca polityki lokalnej wobec wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami oraz edukacji inkluzyjnej ucznia z ASD – szans powodzenia na różnych szczeblach systemu edukacji, w której wzięli udział: Bogdan Daśal, pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Osób z Niepełnosprawnościami; dr hab. Tamara Cierpiałowska, prof. UP; Aneta Garncarz – dyrektor Centrum Autyzmu; dr Elżbieta Lubińska-Kościółek – pedagog specjalny; dr Małgorzata Trojańska – pełnomocnik Rektora UP ds. Osób Niepełnosprawnych; Agata Kalandyk – dyrektor niepublicznego przedszkola Chata Skrzata w Węgrzicach.

Przygotowanie konferencji w zupełnie zmienionych warunkach stanowiło dla organizatorów trudne wyzwanie, które jednak dostarczyło wszystkim zaangażowanym satysfakcji z dobrze zrealizowanego obowiązku, a zainteresowanie uczestników przekroczyło najśmielsze oczekiwania. Z wykładów i prezentacji skorzystało ponad 800 osób z całego kraju i z zagranicy, co przy tradycyjnej organizacji w realnych warunkach lokalowych nie byłoby możliwe.